

МНЕНИЕ НА СТУДЕНТИ ОТНОСНО НОВИТЕ РЕПРОДУКТИВНИ ТЕХНОЛОГИИ

М. Стойкова, М. Лъчкова, М. Семерджиева

STUDENTS OPINION FOR NEW REPRODUCTIVE TECHNOLOGY

M. Stoikova, M. Liochkova, M. Semerdjjeva

Резюме: Цел на разработката е да се проучи мнението на студенти по медицина и управление на здравните грижи за асистираните репродуктивни технологии и осиновяване, с оглед дискутиране на етичния избор при безплодие и евентуалното му управление. Анкетирани са 75 студенти като е изследвано влиянието на факторите - възраст, пол и етнос. Студентите от специалността "Управление на здравните грижи" избират предимно "изкуственото оплождане", докато при медицините предпочитанията са за "ин витро фертилизация". Освен при акушерките, индикациите за двата метода не са напълно диференцирани и ясни при студентите от останалите специалности. Игнорирането на метода "майка под наем" е продиктувано преди всичко от факта, че студентите са запознати и осъзнават етичните и правни дилеми, възникващи като последица от репродуктивните технологии. По отношение на пола се оказва, че мъжете са по-консервативно настроени към новите методи. Осиновяването като метод на избор присъства, но не доминира и при трите изследвани фактора, което отдаваме преди всичко на недостатъчното присъствие на проблема в медийното пространство. Изводът е, че студентите по медицина и "Управление на здравните грижи" са запознати с новите репродуктивни технологии и основно с правните и етични последици, произтичащи от тях. Това определя потенциалното им решение за избор на метод при евентуално безплодие в семейството.

Ключови думи: асистираните репродуктивни технологии, осиновяване, избор на метод при безплодие, етични безпокойства и правни дилеми

Summary: The present study investigates the attitude of medical and health care management students towards adoption and assisted reproductive technologies. It focuses on ethical issues arising in cases of infertility and its management. 75 students were interviewed and the influence of sex, age and ethnicity factors was considered. Health care management students prefer artificial insemination, whereas medical students prefer in vitro fertilization. Except for midwives, others students do not differentiate well between indications for both methods. Surrogate motherhood is a reproductive modality, which was widely ignored by the interviewed due their knowledge of the ethical and legislative concern it raises. Regarding sex, men are more conservative towards reproductive technologies compared to women. Adoption as a reproductive modality is present but not preferred by the interviewed regardless of age sex and ethnicity. This is likely to be due to the lack of public attention and discussion on this issue. On the basis of the accumulated evidence it might be concluded that medical and health care management students have a basic knowledge of the ethical and legislative consequences associated with the new reproductive technologies. This knowledge is likely to influence their choice in cases of family infertility.

Key words: assisted reproductive technology, adoption, treatment options in cases of infertility, ethical concerns and legislative dilemmas.

Въведение

Проблемът с репродуктивното здраве на населението и семейното планиране е изключително актуален на фона на демографската ситуация в България. В последните години излиза на дневен ред въпросът за познаването и използването на асистираните репродуктивни технологии, които по мнение на ACOG (Комисия по етика към Американския колеж на акушеро-гинеколозите) е предимно етичен (2).

В едно свое интервю *Сю Слотник* (Президент на RESOLVE в Ню Джърси) визира проблема с безплодието и трудностите, които съпътстват решението, свързано с избора на живот без деца: "Нашето емоционално пътуване през живота ни учи, че голямата ни мечта, наречена "семейство", може да приема много форми. Когато сме млади, мечтаем да постигнем всичко в живота. В зрялата си възраст посрещаме нашите провалени надежди и мечти като: децата, рицарят в лъскавите доспехи, славата, блестящата кариера. Трябва да преглътнем тези разочарования и да приемем живота си такъв какъвто е, заедно с изборите, които сме направили в миналото и които по някакъв начин са довели до тази ситуация, да живеем в мир с живота си и със самите себе си" (8). Като избор на метод за изход от ситуацията той предлага осъзнато прибягване към новите асистираните репродуктивни методи.

В България има над 270 000 семейства, които не могат да имат свои деца. В статията "Обществено настроение към безплодието в българското общество" авторите разглеждат проблема на бездетните в две посоки – като персонален и обществен, базирайки се на мнението на жени с такъв проблем, проучено чрез интервю. Според тях има голям научен потенциал по отношение утвърждаване на желанието или нежеланието да бъдеш родител при безплодните семейства (9).

При направено 20 годишно проучване на мнението на австралийците относно различни техники, касаещи асистираните репродуктивни технологии, се оказва, че:

1. Становището на 1000 интервюирани австралийци на възраст над 14 години се е променило с времето в положителна посока, т. е. те все повече са склонни да приемат метода "ин витро фертилизация". Увеличението най-вероятно се дължи на постоянната дискусия в медиите по повод репродуктивните технологии (3, 7) и на факта, че близо две от всеки 100 бебета в Австралия са родени с помощта на "ин витро фертилизация" (4).

2. Подкрепата на семейните двойки за метода "ин витро фертилизация" нараства от 77% през 1981 г. на 86% през 2001 г. (6).

3. По отношение мнението на обществото за "майка сурогат" резултатите са следните: през 1982 година 32% приемат метода, 44% не го приемат, а 24% нямат мнение; през 1993 година - 53% приемат, 36% отхвърлят метода и 11% нямат мнение (6).

Цел

Целта на настоящата разработка е да се проучи мнението на студенти по медицина и управление на здравните грижи (УЗГ) за асистираните репродуктивни технологии и осиновяването, с оглед дискутиране на етичния избор при безплодие и евентуалното му управление.

Материал и методи

Проучено е мнението на 75 студенти от първи курс – управление на здравните грижи и втори курс – медицина като е изследвано влиянието на факторите – възраст, пол и етнос.

Използван е социологичен метод. На студентите е проведена пряка индивидуална анкета с предварително съставен въпросник, в който са включени въпроси, касаещи видовете репродуктивни технологии: "изкуствено оплождане", "ин витро фертилизация", "майка под наем" както и осиновяването като метод на избор при бездетни семейства (1).

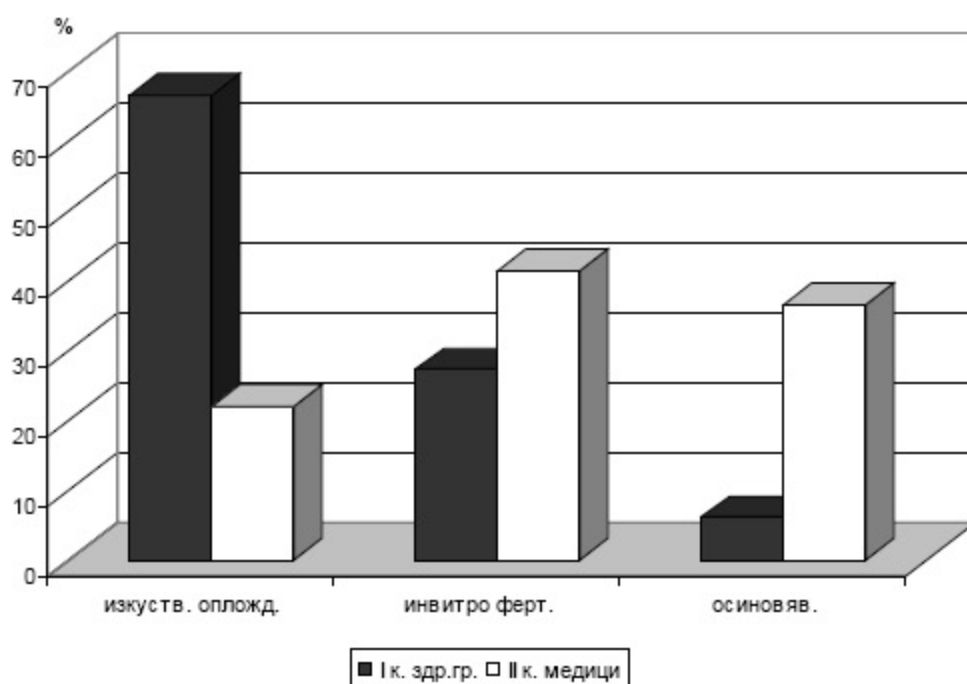
За обработка на данните е използван статистически метод - алтернативен и непараметричен анализ.

Резултати и обсъждане

От анкетираните 19 души са мъже и 56 – жени. Причината най-вероятно е феминизирането на специалността "Управление на здравните грижи". Студентите в тази специалност са се дипломирали като "специалист по": медицинска сестра, акушерка, медицински лаборант, рентгенов лаборант, рехабилитатор, помощник фармацевт или зъботехник в Медицински колеж. Повечето от тях са работили и едва тогава са кандидатствали в специалността "Управление на здравните грижи", поради което са с по-висока средна възраст - (32,71±5,43 г.) от медиците - (21,52±3,89 г.), а 81% са семейни. Предположението е, че наличието на хора в по-зряла възраст и на такива, които вече са встъпили в брак, е оказало влияние при избор на предпочитан метод.

Оказва се, че студентите от специалността УЗГ избират "изкуственото оплождане" – (66,66±8,20%), докато при медиците предпочитанията са за "ин витро фертилизация". Следва да се отбележи, че освен при акушерките, индикациите за двата метода не са на-

Фиг. 1. Предпочитания на интервюираните към определен асистиран репродуктивен метод в зависимост от специалността.

пълно отдиференцирани и ясни при студентите от останалите специалности (Фиг. 1).

Между двете изследвани групи има статистически значима разлика $P < 0,001$ ($\chi^2 = 17,19$). "Майка под наем" е избрал само 1 участник в анкетата, поради което методът не фигурира при статистическата обработка на данните. Игнорирането на този метод, респективно предпочитанието към другите, е продиктувано преди всичко от факта, че в часовете по медицинска етика студентите по УЗГ са запознати детайлно и осъзнават етичните безпокойства и правни дилеми, възникващи като последица от тези репродуктивни технологии - (студентите по медицина изучават Медицинска етика и деонтология 30 часа, а студентите от УЗГ – 90 часа).

Само (6,06±4,15%) от студентите по "Управление на здравните грижи", които са с по-голям медицински и практически опит, а едновременно с това някои от тях са семейни, избират осиновяване. При медиците делът на желаещите осиновяване - (36,58±7,52%) - е значително по-голям от желанието за "изкуствено оплождане" - (21,95±6,46%). Това показва, че в обществото все още има скептицизъм по отношение на новите репродуктивни технологии. Една от причините е, че проблемът

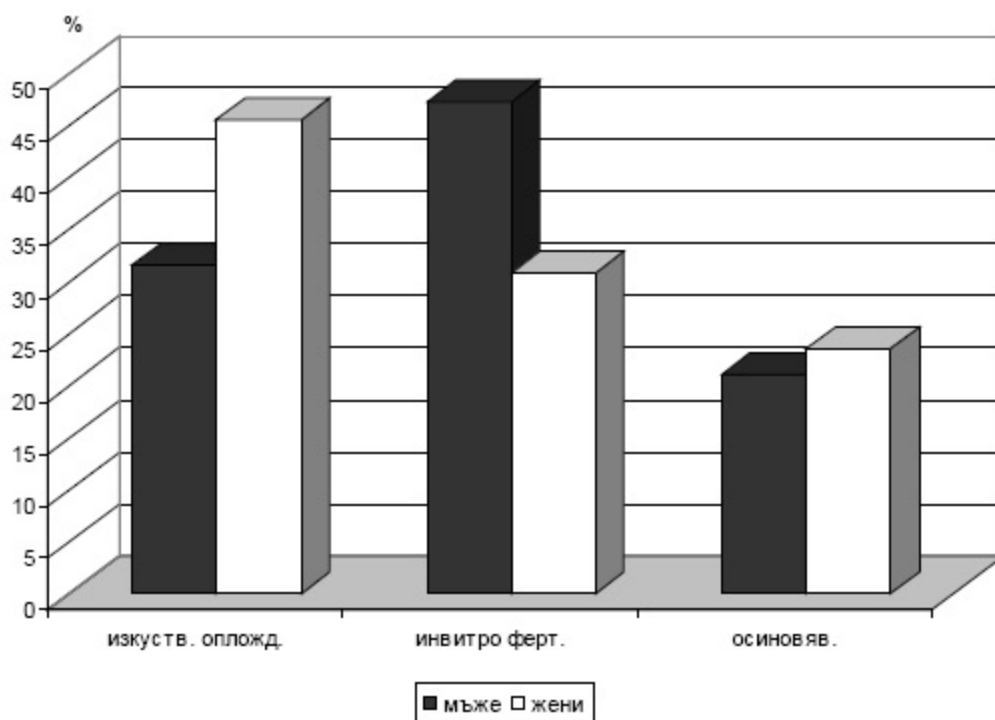
не присъства достатъчно в българските медии – утвърдена практика в други държави, която повлиява общественото мнение (7).

Изследвано е предпочитанието на студентите към един или друг метод в зависимост от пола – (Фиг. 2).

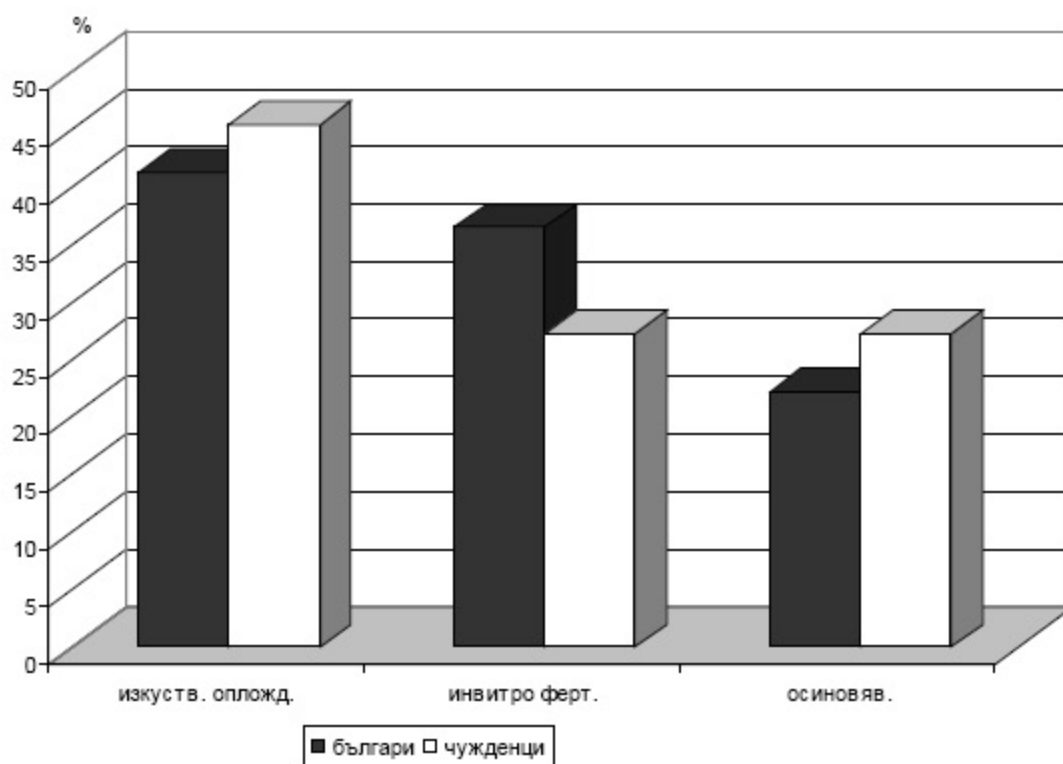
Резултатите показват, че мъжете са по-склонни да приемат метода "ин витро фертилизация" (47,36±11,45%), докато жените предпочитат "изкуствено оплождане" (44,64±6,64%) - $P < 0,05$ ($\chi^2 = 12,19$). Причината най-вероятно е психологическа – жената е готова на всичко в желанието си да има дете, докато мъжът не винаги е готов да приеме потомство от чужд донор, ако такъв е необходим.

Изхождайки от позицията на Medelin Freudlich, че "факторите – раса, култура и етническа принадлежност имат отношение при взимането на решение за осиновяване на дете" (5), проучихме влиянието на фактора етнос върху предпочитанията на студентите. Единственият отговор за избор на "майка под наем" е на жена с арменски произход. Поради малкия брой на попадналите чужденци в извадката – 2-ма с турски произход, 3-ма с гръцки, 1 с арменски и 5 македонци, отговорите им бяха обединени в групата на "чужденците" (Фиг. 3).

Фиг. 2. Предпочитания на интервюираните към асистиран репродуктивен метод в зависимост от пола.

Фиг. 3. Предпочитания на интервюираните към асистиран репродуктивен метод в зависимост от етноса.

Не се установява статистически значима разлика между двете изследвани групи $P > 0,05$ ($\chi^2 = 0,37$), което най-вероятно се дължи на малкия брой единици на наблюдение. Констатациите са, че и при този фактор осиновяването присъства в отговорите. Разликата с изследваните по-горе два фактора е, че е еднакъв относителният дял на предпочитанията на чуждите студенти към "in vitro фертилизация" и осиновяване, което още веднъж потвърждава скептицизма към новите репродуктивни методи.

Изводи

1. Студентите по медицина и "Управление на здравните грижи" са запознати с новите репродуктивни технологии и основно с правните и етични последици, произтичащи от тях. Това определя потенциалното им решение за избор на метод при евентуално безплодие в семейството.

2. Налице е тенденция в предпочитанията на двата пола – мъжете са по-консервативно настроени към новите методи.

3. Осиновяването като метод на избор присъства, но не доминира и при трите изследвани фактора. Това свидетелства, че все още в обществото съществува недоверие към асистираните репродуктивни технологии, което отдаваме преди всичко на недостатъчното присъствие на проблема в медийното пространство.

Използвана литература:

1. Воденичаров Ц, Нишева В, Гатева Л и кол. Ръководство по медицинска етика. Горекс Прес, София, 1997.
2. ACOG Committee Opinion No. 347, November 2006: Using preimplantation embryos for research.

Obstet Gynecol. 2006 Nov;108(5):1305-17.

3. Brumby M. Australian community attitudes to in-vitro fertilization. *Med J Aust* 1983; 2: 650-653.

4. Dean J, E.Sullivan . Assisted conception Australia and New Zealand 2000 and 2001. Sydney: AIHW National Perinatal Statistics Unit, 2003. Available at: www.npsu.unsw.edu.au/ac7high.htm (accessed Oct 2003).

5. Freundlich M . The Role of Race, Culture, and National Origin in Adoption . In: Adoption and Ethics DC: Child Welfare League of America, 2000-2001. Washington; Vol. 1.

6. Kovacs G, G. Morgan, E. Wood, Catherine Forbes and Donna Howlett. Community attitudes to assisted reproductive technology: a 20-year trend. *The Medical Journal of Australia* 2003; 179 (10): 536-538.

7. Kovacs G, C. Wood, G.Morgan , M.Brumby . The attitudes of the Australian community to treatment of infertility by in vitro fertilization and associated procedures. *J In Vitro Fert Embryo Transf* 1985; 2: 214-217.

8. RESOLVE: The National Infertility Association Since 1974; Headquarters: 7910 Woodmont Avenue, Suite 1350 Bethesda, MD 20814; 1998 – 2004.

9. Todorova I, T. Kotzeva. Social Construction of infertility in Bulgarian Society; *Sociological Problems* 2005:3-4.

Адрес за кореспонденция:

Д-р Мария Стойкова Братойчева
Катедра "Социална медицина и здравен мениджмънт"
Медицински Университет
Бул. "Васил Априлов" 15-А
гр. Пловдив 4000
тел: 032 602 221
e-mail: brami@abv.bg